

HUNYAD VÁRMEGYE SZASZVÁROS SZ. KIR.
BENDON V. VÁROS
1902
KAPITÁNYA

h. reu. t. g.

GOSINZEANA

PROPRIETAR: Dr. SEBASTIAN BORNEMISA

REDACTOR: Dr. NICOLAE DAMIAN

Anul IV. — Nr. 40.

Abonamentul: Pe an 12 cor. Pe 1/2 an 6 cor.
România 30 lei. — America 3 dolari. — Germania 15 M.

Orăștie, 18 Octomv. n. 1914.

NOUL REGE AL ROMÂNIEI: FERDINAND I.

VECHIUL REGE AL ROMÂNIEI: CAROL †

DOLIUL ROMÂNIEI

Înălțătorul Principatului România la rangul de *Regat*, întâiul Rege român, Carol I., a trecut dintre cei vii, fiind în vârstă de 75 ani și jumătate.

Toată Țara a fost adânc zguduită de știrea neașteptată a morții Regelui Carol. — și adevărându-se ea, toată țara s'a mișcat, să arate marelui seu rege toată înalta prețuire ce i-a păstrat și toată durerea ce o simte pentru pierderea lui!

Regele Carol a murit Sâmbătă, în 10 Oct., în cuibul fermecat Sinaia, în Castelul seu Peleş, și de aci a trebuit să fie dus, Luni, la București, să mai între odată, pentru cea din urmă dată, în orașul seu reședință și în scumpul seu Palat-Regal. Măreț a fost felul cum Regele a fost dus pe acest cel din urmă drum al seu.

Luni, în 12 Oct., s'a oficiat un serviciu divin în aula Castelului Peleş, în care se află catafalcul cu cosciugul suveranului. La serviciu a asistat regina-văduvă Elisabeta, regele Ferdinand I., principele Carol, moștenitorul Tronului, principele Nicolae, principesa Elisabeta, principesa Mircea și o distinsă asistență.

După „Vecinica Pomenire“ regele Ferdinand, însoțit de Principele Carol, a condus pe regina văduvă, care plângea, în camera sa.

Cosciugul a fost ridicat de ofițerii din Casa militară. S'a format apoi cortegiul, în frunte cu clerul, dnii: general-mareșal Robescu, purtând pe o pernă *spada Regelui Carol I.*; general Perficati, purtând *coroana de oțel*; general Mavrocordat cele două *bastoane de mareșal*.

Urmasu apoi *noul rege și principele Carol, cari purtau pe umeri cosciugul, împreună cu dl prim-ministru Brătianu și toți domniile ofițeri din casa militară, actuali și foști aghiotanți ai Regelui.*

Au urmat apoi dnii ministri și celelalte personalități.

În curtea inferioară a palatului cosciugul a fost depus pe un *afet de tun* din reg. 19 artilerie, tras de

VĂDUVA REGINĂ: ELISABETA

6 cai, Capacul cosciugului a fost înfășurat cu un mare drapel tricolor.

La apariția cosciugului plutonul de gornişti din vânători a sunat semnalul regal, apoi imediat, la pornirea cortegiului, a sunat marșul mortuar.

Cortegiul s'a format în curtea palatului, astfel:

Un pluton de jandarmi rurali, o companie de bat. 2 vânători, care a dat onorurile; clerul; mareșalii Curței cu insignele regale; carul mortuar ale cărui panglici negre sunt purtate de adjutanții regali, iar în jurul *afetului sunt purtate drapelul vechi din războiul dela 1877.*

După cosciug urmau: regele Ferdinand, având la dreapta pe principele Carol și la stânga pe principele Nicolae; apoi ministri, Casa civilă, autoritățile locale și un public numeros.

Cortegiul este închis de întreg

batal. 2 vânători, comandat de d. locot. colonel Dabija.

În fața gării cosciugul a fost dat jos de pe *afet* de aghiotanții regali și depus în vagonul mortuar în care a luat loc și regele Ferdinand, principii Carol și Nicolae, dnii ministri, casele militare și câteva personalități.

La orele 12 și 25 m. trenul mortuar a plecat din gară în sunetul gorniştilor.

În drumul dela Sinaia până la București eră adunată în toate stațiile lume nenumărată spre a saluta pe Rege pentru ultima oară. În Câmpina și Ploești trenul s'a oprit oficiindu-se câte-un serviciu divin. În toate gările erau înșirate trupele din garnizoană, școlile, societățile și corporațiile cu drapelul și în frunte cu autoritățile.

Măreață primire i-au făcut Bucureștii îmbrăcați în doliu adânc și

NOUA REGINĂ A ROMÂNIEI: MARIA

plângându-l cu lacrimi sincere pe marele lor Rege, cu care se deprinsese așa de mult, timp de jumătate de veac, încât i se părea că nici odată nu va putea să-i părăsească...

Calea lui apoi dela București la *Curtea de Argeș*, unde a fost așezat spre odichna de veci alături de Neagoe-Vodă Basarab, — a fost o cale de măreață și religioasă închinare a Țării întregi, înaintea marelui dispărut.

Vom aduce amănunte alese în numărul viitor al revistei noastre.

Cum se întinde pustiul pe unde trece pârjolul războiului.

În timpul din urmă cetim tot mai des prin zările cari aduc fel și fel de amănunte din războiu, că armatele inimice, intrate pe pământ strein, s'au purtat într'adevăr așa

de cinstit, pe cât numai se poate aștepta dela o armată în războiu. De pildă despre armatele rusești cari au năvălit pe o clipă în *Maramurăș*, se scrie că s'au retras din orașul *Sighet*, fără a fi lăsat nici o urmă de stricăciune, n'au jăfuit, n'au spart, tot ce au luat dela oameni au plătit cu bani. Cei ce cercetează *Lemberg-ul* și alte orașe austriece din *Galiția* cuprinse de Ruși, asemenea spun, că nimic nu e atins și stricat de ei.

Totuș ar fi greșit a crede că pe unde trec oștile luptătoare, ale Rusiei ori ale altui stat, totul rămâne pe pace și aproape neatins de potopul războiului!

Nu! În unele locuri așa e, par'că oștile ajunse în acele puncte, în popasul lor, au fost cu sufletele liniștite, pacinice, — dar prea sunt multe și acele locuri, peste cari trecând, valul războiului lasă pus-

tiiri înfiorătoare! Par'că atunci când au trecut pe acolo, ele au fost ieșite din firea lor, furioase, turbate, sălbatece, și par'că pizmuiau adăposturile și pacea locuitorilor localnici, și, ca să-i facă să simță și să îndure și ei asprimile și groazele vieții de războiu, pe care ei, cei din oștile năvălitoare, le sufăr din belșug, — aprind și sparg și dărâmă totul în calea lor! Par'car zice: Ce n'avem noi, adăpost și pace și tichna vieții, — să n'o aveți nici voi!

Despre un astfel de ținut din *Prusia-Răsăriteană*, — scrie corespondentul de războiu al ziarului „*Reichspost*“ din *Viena*. Iacă ce spune că a aflat el pe acolo pe unde Rușii înaintaseră odată pân' la *Insterburg*, de unde au fost apoi mai târziu scoși iară.

Raportul meu — zice corespondentul ziarului vienez — începe cu cele văzute într'un orașel bombardat și plin de ruine. Aici au stat *Cazacii* două săptămâni.

Am părăsit locuința ce am avut-o până acum, la orele patru din zi, ne-am luat rămas bun dela doamna casei, și am plecat mai departe, spre nord. Treceam pe o șosea cu plopi. Căii alergau în galop. Ne grăbeam. Trebuia să sosim cât mai curând la cartierul nostru general.

Ținutul întreg e devastat. Șanțurile pentru pușcat se zăresc în toate părțile, ca niște brazde uriașe; apoi dăm de parapete, de stațiuni pentru artilerie. Sunt toate părăsite. A trebuit să se ia aici dela Ruși ori-ce petec de pământ, cu mare vărsare de sânge. În aier se simte mirosul penetrant al cadavrelor în descompunere. Pe sate nu se văd decât pereții caselor, ridicându-se spre cer, goi și cu urme de fum. În toate părțile dăm cu ochii de săpături proaspete.

Frumoșii plopi cari se înălțau pe ambele laturi ale drumului, acum zac în șanțuri, asemenea unor uriașe cadavre. Înainte cu câteva ore erau puși cruciș peste drum, formând un fel de baricade verzi. Dar au trecut pe aici trupele noastre și i-au despărțat din cale. S'au aflat rupte și

După lupta dela Longwy (în Franția) sfârșită cu zdrobirea orașului, — așa au rămas clăde pe grămadă sfărâmate în un parc al orașului tunuri, cară de muniții și alte lucruri de războiu, cum se văd în acest chip.

stricate de cătră Ruși firele telegrafice. Dupăce năvălitorii au fost alungați, impiegații noștri de telegrafie, le refac.

Tablourile și scenele de distrugere se prezintă la tot pasul. Viața de mai nainte, doar morții de și-o mai reamintesc. Sunt uriașe și daunele. Lângă niște ruine de zidiri cari fumegă, încă stă un om și le privește cu tristeță. Limbile de foc au consumat totul.

— Vedeti, domnilor, — zice omul, aceasta e casa mea, a tatii, a moșului meu... A fost proprietatea

noastră de o sută douăzeci de ani... Și acum...

Mergem înainte. Ne apropiem de o pădure.

— Să fim atenți, zice unul din noi — aci pot stă ascunși Ruși.

Un fior ne cuprinde, dar cu toate aceste intrăm pe drum în pădurice. Simțim un miros nesuferibil de mortăciune. Într'o poeniță eră un cal căzut și sub el cadavrul unui cazac, care avea în mână lancia cu care a luptat.

Plecăm rapid. Se face seară. Călea ne scoate din pădure, la largul

câmpiei. Zărim în curând niște ruine de case. Un soldat de al nostru stă înarmat la marginea localității, ținând de mână copilița sa.

— Unde suntem? Ce așezare e aceasta fără țipenie de om și nu se vede nici o lampă, nici o lumină...

— E Barton — răspunde sentinela. — Intrați și mergeți pe stradă înainte. Vi s'a pregătit sălaș.

Barton eră un orașel cu o vie mișcare. Avea electrică și conduct de apă. Când am sosit noi, eră asemenea unui cimitir. Stradele cufundate în întunec. Ici-colea se ivea o licărire de lumină, dar ea dispărea îndată ce se auzea tropotul cailor. Se temeau oamenii, că vin Rușii, că sunt din nou aci. Majoritatea locuitorilor a pribegit și n'au rămas în oraș decât cei mai lipsiți. Prăvăliile sunt prădate, locuințele în mare parte au fost devastate, pretutindenea stricăciune, nimicire.

Am gândit, că aceasta e culmea nenorocirilor, dar am dat și de mai rău.

În zori de zi am plecat din Barton și am trecut mai departe prin păduri făcute scrum, pe la moșii pustii arse...

Altă vedere din orașul francez Longwy, tot zdrobit de artileria germană în acest războiu.

Drumurile erau pline cu cătușe, cu bombe neexplodate, cu care și vehicule stricate și lăsate în părăsire, apoi cu unelte, arme aruncate și alte mijloace de războiu.

Am apucat pe o cale laterală, căci pe șoseaua principală nu puteam străbate. Veneau din parte opusă trenuri în serviciu militar și transporturi uriașe de soldați răniți. Vedem în depărtare, în o vale adâncă sfărmat un pod al căii ferate. A fost stricat de bombe sau de tunuri. Sosim la un alt oraș; numai ruine, din cari ieșeau încă flacări și fum. În mijlocul caselor stă nestricată biserica. Este biserică papistașă. Numai turnul va fi fost atins de vre-un glonț de tun, căci crucea stătea îndoită. Rușii devastează uneori totul, dar cruță bisericile, fie de ori-ce religione.

Intru în biserică. O liniște completă. Dar observ că nu sunt singur. În fața altarului îngenuchia un dragon tânăr, adâncit într'o carte foarte veche de rugăciuni. I-a dat-o probabil muma-sa ca talisman, la plecare în războiu.

Îl las în pace... Ies și dau de cete de soldați răniți. Unul mă întreabă de unde viu?

— Din Austria.

Se bucură cu toții.

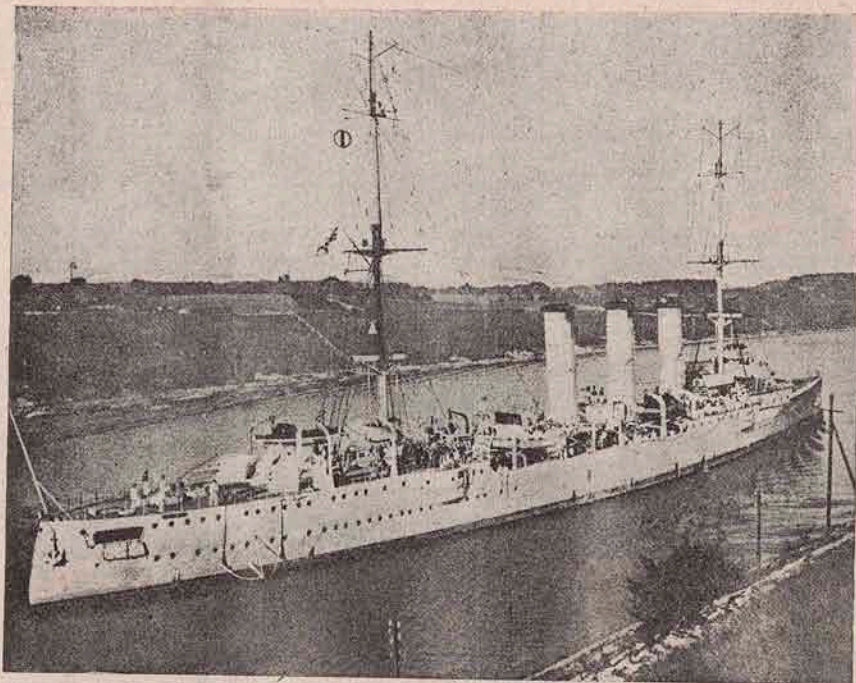
Un soldat îmi zice:

— Am văzut tunurile voastre în Belgia, la Namur. Sunt puternice și minunate.

Toți soldații accentuau numărul mare al Rușilor. Spuneau, că în cele două săptămâni, cât au stat aici, s'au aranjat cu mare istețime, pentru a se putea apăra și statornici aci. Tot la câte cincisute de pași au săpat șanțuri și au ridicat parapete. A trebuit să se desvolte lupte desperate și sângeroase, ca să poată fi scoși Rușii din forturile lor. S'au făcut jertfe mari, uriașe, cum rar să întâmplă. Succesul însă e complet. Prusia-ostică a fost recucerită, dar cât au costat învingerile, ne-o vedesc perderile neasămănat de mari.

E fapt, că regimente întregi au fost reduse, fiecare la câte un batalion...

□ □ □

Încrucșătorul german „Emden“, care a prins șase vase comerciale engleze în golful de Bengalia, și le-a luat prisioniere.

Refugiații din Galiția.

Când se răspândi vestea că Rușii au trecut granița spre Galiția, și Lembergul eră amenințat de Ruși, locuitorii, evreii mai ales, cu droala părăsiră Galiția, trăgându-se mai spre înlăuntrul țării, în Ungaria, spre Viena, ori în alte părți.

În Nyiregyháza din Ungaria, de pildă, s'au așezat mai multe mii de refugiați.

Se spune, că pe timpul venirii lor, n'ai fi găsit aici prin hotele, restaurante și cafenele un loc liber, să fi dat chelnerului oricât de bun bacșiș. Împărșindu-se pe la căsi private, azi nu mai bate la ochi mulțimea refugiaților.

Cel mult corzo-ul populat, strălucitor de foalete elegante ale evreilor galițiene, tradează că orașul are oaspeți neobicinuiți. Și încă ceva. Pe străzile orașului, evreiuți mici cu perciuni lungi și cărlibași aleargă în ruptul capului strângând subsuoară teancul de gazete și srigând în gură mare: *Gazeta Polska! Gazeta Polska!*

„Gazeta Polska“ în... Nyiregyháza.

Lumea trece mirată pe lângă isteții jidănuți și nu înțelege cum poate fi cu puțință ca așa de-odată

numai, din bun senin, să apară în *Nyiregyháza ziar polon*. Și „Gazeta Polska“ e bună foare, se vede, căci toți refugiații o cumpără, cetindu-o curioși și cu atențiune, setoși de-a află cele mai noi știri de pe câmpul de bătaie, ca la ei acasă.

Evreii poloni refugiați aci, au adus cu ei pe redactorul din Lemberg: *Rappaport*. Acesta redactează ziarul care apare aproape în o mie de exemplare și se vinde cu 10 fil. numărul.

Unui redactor dela o foaie din Pesta i s'a dat ocaziune să vorbească cu redactorul foi polone din Nyiregyháza, care a spus multe lucruri interesante din orașul Lemberg, nainte de-a fi cuprins de Ruși.

Rappaport, — care în timp de pace lucrează în redacția marelui ziar din Lemberg: „*Wiek Nowy*“, a spus între altele:

— A fost de nedescris bucuria în Lemberg, când a sosit în oraș primul transport de *prisonieri* Ruși.

Se îngărămează publicul să-i vadă ca pe mare lucru și cui îi da mâna îmbiă prinsonierilor sume considerabile pentru cutare ori cutare *obiect de suvenir*, dela primii *prinsonieri* Ruși.

Toți doreau să aibă ceva dela ei. Pantlici, brâne, iconițe rusești,

Infanterie engleză, în luptă.

mea crede că nici azi n'ai putea duce iarna un război contra Rusiei.

Un profesor dela universitatea din Berlin, *Ballod*, ținut ca bun cunoscător al Rusiei, a scris asupra acestui lucru și el e de altă părere.

Ba da, zice el, *se poate* purta un război contra Rusiei și iarna! Cauza, pentru care Marele Napoleon n'a izbutit cu expediția sa în țara moscovită, a fost mai ales lipsa de proviziuni, și numai în al doilea plan frigul și pierderile pricinuite de război. Ca să prevenim neajunsurile — scrie *Ballod* — n'avem să înaintăm pe drumul ales de Napoleon, adică peste Kovno la Petersburg și Moscova, ci *pe alt drum*, cu mult mai important din punct de vedere economic. Și adică: pornind din Galizia la Chiew, vom alege calea de-a lungul râului Nipru până la Icaternoslav, de aici peste Poltava-Sarcov pe ținutul Donului, apoi la Țarițin, centrul *fabricelor rusești de arme!* Pe linia aceasta să găsim cele mai însemnate întreprinderi pentru exploatarea de cărbuni și fier, iar spre sud se întinde teritoriul cel mai fructifer al Rusiei, de unde se exportă anual peste zece milioane de măști metrice de grâu. Ținutul acesta n'ar putea rușii să-l pustiască nici pe lângă încordările cele mai grele; așa s'ar putea aproviziona chiar o armată de un milion de ostași. Adevărat că și linia aceasta e lungă de 1500 kilometri socotiți dela Lemberg; dar un echipament potrivit ar putea apăra soldații de intemperiiile locului. Prin urmare un război de iarnă în Rusia, nu-i nici decum o imposibilitate.

□ □ □

fără nici o valoare, ori de foarte puțină valoare erau cumpărate pe întrecute și pentru sume de necrezut. Pentru *bani rusești*, s'au dat prinșonierilor prețuri terifiante. Eră adevărată bursă de suveniruri rusești și eră rușine să nu aibă omul măcar o rublă rusească.

Pe la mijlocul lunii lui August trupele austro-ungare luaseră între altele dela Ruși și două *vagoane de tramvai electric*, pe care aducându-le la Lemberg, le-au dat orașului spre folosință. Să fi văzut acum publicul. Toți se îmbulzeau să meargă în vagoanele rusești și nu eră ceas în care, la urcarea în tramvai, să nu se întâmple încăerări între pasageri pentru aceste vagoane. Că ce s'a petrecut în Lemberg la înfrarea Rușilor în oraș, nu știe redactorul, căci pe-atunci se refugiase, cu întreaga familie.

□ □ □

RÂNDURI MĂRUNTE

Lupta germano-franceză. Lumea se miră și nu-și poate da seama, cum de uriașa luptă din Franța începută de vreo *6 săptămâni*, nu s'a sfârșit încă, ba nici nu e nădejde să se decidă în curând.

La întrebarea aceasta, pe care fiecare cetitor de gazete ș'o pune, încearcă a da răspuns un oficer german în coloanele „Berl. Tageblatt“:

„Măsura veche — zice ofițerul — trebuie pusă la o parte, căci războiului de acum înzădar îi vom căuta păreche în istorie. Lupta dela Lipsca s'a dat între 205.000 germani și 190.000 francezi și a ținut *3 zile*. În 1870 la Rozonville-Vionville-Mars Le Tour, au stat în față 120.000

francezi cu 66.000 de germani. Lupta a ținut o zi. Tot în anul acesta, la 1 Sept. 180.000 de germani au încungiuat, la *Sedan*, armata franceză în număr de 90.000.

Luptelor de-o zi și 3 zile, le-a urmat mai târziu, în războiul ruso-japonez, luptele cu durată de *săptămâni*. Douăsprezece zile a ținut măsurarea dela Liaojang, zece zile cea dela Saho și 78 zile lupta dela *Mukden*, deși în această luptă s'au luptat abia 350.000 de oameni de-o parte și 315.000 de alta. În războiul ruso-turc (1877—78) Osman pașa a apărât *cetatea Plevnei* 143 de zile și Rușii numai *cu ajutorul armatei române* au putut cuceri cetatea.

Dacă luptele între armate *de câteva sute de mii* au avut așa durată lungă, cum putem să ne mai mirăm că încăerările armatelor ce constau din *milioane* de luptători, vor dura luni întregi?

Linia de bătaie a lui Napoleon la Lipsca, eră abia de 26 kilometri, la Mukden de 80 chilm., până când azi lupta în Franța se desfășură pe un front de peste 350 kilometri între Arras și Belfort.

Că lupta va dura poate mai multe *luni*, cum e dară de mirat?

*

Se poate duce războiul contra Rusiei iarna? Iaca o întrebare pe care și-o pune azi lumea tot mai mult, după-ce iarna se apropie și un sfârșit al războiului acestuia mare, nu e de prevăzut. Ținând samă de pățania lui Napoleon cel mare, care plecase cu 600.000 de ostași asupra Rusiei, și o iarnă grea i-a potopit armata aproape toată, mai ales că Rușii potopiseră ei toate celea în calea acelei armate, — lu-

Își stâmpără setea trupele oboșite ajunse la o fântână. Beau din vadă, din blide, din cană, din ce ajung.

Sonet.

Pe urma ta, pătruns de 'nfrigurare
Păreă că 'nghețul morții mă 'nveștmântă;
Dar, iarăș vii, și-n zimbetu-ți de soare
Primăvărâtec sufletul meu cântă.

Divină-i floarea visului ce-și are
Tulpina-n pieptul omenesc, și sfântă
Mireasma ei, ce-n tainică 'mbătare
De pe pământ spre ceruri ne avântă.

O, timpule, oprește 'ndurerata-ți limbă,
Clipita asta 'n veșnicii o schimbă,
Și prosternat în harul ei mă lasă!

Ce-ți pasă, dacă zimbetu-i fugarnic
În haos mă va prăvăli, ce-ți pasă,
Când el e însăș viața și e darnic!

A. MÂNDRU.

PE NISTRU ÎN SUS

N. DUNĂREANU

Erau opt ceasuri dimineața, când vaporeșul „Bender“ a părăsit Akermanul, îndreptându-se spre Nistru. Limanul, la ora aceasta dormea. Uriașa pânză de apă stă nemișcată, moartă, răsuflând aburi fini și moi, cari se topeau într'o pulbere de aur, de îndată ce soarele i-ajungea cu puterea lui.

Cu cât înaintam și portul rămânea în urmă, ceața devenia mai deasă și ca un decor fin învăluia tot ce ancorase de-a lungul portului.

Curentul pe care-l stârnea vaporeșul în mers, trezia valuri cari se desfăceau fășii, fășii, din cari scăpărau lumini colorate și neînchipuit de strălucitoare. Eu stam în botul vaporului, urmărind cu patimă jocul acela de lumini, care-mi furau ochii, îmi tulbură mintea, cu un fior de mulțumire nebunească, de-mi venia să sar, să prind, să duc cu mine ceva din minunea de frumsețe, care strălucia în dimineața aceea pe Liman.

Când m'am ridicat din locul acela, soarele străbătuse lungă cale pe bolta cenușie a cerului și-acum ceața care se ridicase, desluși cu o notă de tristețe malurile pietroase și fără pic de verdeață, ale Chersonului, întinsurile mlăștinoase pe care le face Nistru la unirea lui cu Limanul spre Basarabia; și prin mijlocul lor, șerpuiind cu o culoare pământie, încrețit și tulbure, se strecoară aproape nevăzut, Nistrul... Auzii câteva comenzi în rusește și de-odată vaporeșul nostru, care

mi se părû un nimic pe apele Limanului, pe șuvița aceea mică de apă, semănă cu un monstru, care se va împotmoli, va rămânea acolo înfipt în clisă, neputând să urce la deal... Dar, „Benderul“ se strecură cu multă măiestrie pe lângă maluri, ocolind coturile cari tot mai des se iveau în cale.

Puntea de jos eră plină de călători. O lume pestriță de Evrei, Armeni, Lipoveni și Moldoveni de-ai nostri, cari stau deoparte și pe care-i cunoscui numai decât după privirile lor pline de resemnare și blândete, trăsături cari caracterizează așa de bine chipul poporului nostru. M'apropiai de-un moșneag slăbuț și negricios, ce stă pe o bancă lângă desagiul lui și privia departe pe apă, gândindu-se.

— De unde vii, moșule?

— Dela Akerman.

— Ai fost cu treabă?

— Da, la *Uprava* și-acuma opiat mă întorc acasă... vorbi el, amestecând cuvinte rusești.

— Ești Moldovean?, îl întrebai eu.

— Da, Moldovan.

— Și eu sunt tot Moldovean din România; a-nume spusei cuvântul acesta, să văd dacă voi deșteptă vre-un gând pe fața lui năcăjită; dar moșul tăcu și își urmări firul gândurilor. Lângă el stă un flăcău cu o șapcă rusească pe cap, a cărui cozoroc vechiu și sliinos de-abia se ținea.

— Dta ești Moldovan?, da, se cunoaște că nu ești de aici, căci nu grăești ca noi.

Nici flăcăul nu mă întrebă nimic de România: nu știă. Eu începui să-i povestesc de țara românească, de Moldova, ei clătinău din cap și cu ochi mari mă priviau, ascultând. Pentru întâia oară oamenii aceștia auzeau vorbindu-se de România și de o țară unde Moldovenii au Rege, armata lor, și se vorbește peste tot moldovenește.

Neștiința, ca și uimirea lor, mă surprinse dureros. Îi întrebai de pământul care-l au, de viața care o duc, unde au făcut armata, — și pe când tot mai încordat urmăream răspunsurile lor, observai că alături pe o bancă, un cinovnic cu șapcă, căută să prindă ce vorbiam cu dânșii. În Rusia, totul e cu puțință: să furi, să omori și tot nădăjduiești că poți fi iertat; dar să te legi de Țar, să călătorești prin țara lor ca să faci cercetări și ca să scrii ceva, asta cu greu ți s'ar iertă. Și eu, ce urmăream, decât să văd pământul strămoșesc și să culeg note! De aceea grija mea nu fu tocmai mică, când văzui pe cinovnicul acela care ținea o gazetă în mână și se prefăcea că cetește, urmărindu-mă. Tăcui să vedem ce are să facă? Cinovnicul s'apropie de mine și cu glas prietinesc mă întrebă de unde vin. Întâi îi răspunsei cu neîncredere; el însă căută să s'apropie de mine, arătându-și mirarea pentru limba românească, cum o vorbeam.

— Ai fost la Akerman?... mă întrebă el.

— Da.

— Face, așa *creposti*, ceva rar astăzi, unde se mai zidesc așa turnuri. Apoi încep să-mi deie o mulțime de lămuriri, despre oameni, locurile din împrejurimea Nistrului, viața lui.

Îmi povestii că e agent sanitar și de două ori pe săptămână face drumul la Bender pe vaporușul acesta, ca măsură de pază pentru holeră. Are un fecior ofițer, în Gubernia Oldenburg și cât a cercat să-l aducă la Bender, dar n'a fost chip.

Eră un moșneag scund, cu nașul mare lat; de-a supra frunții aveă o tăetură; când râdea își arată dinții mari și lați, clipind des din ochi.

— Dar dta cum de știi moldovenește, așa de bine?

— Dacă trăesc de 20 de ani între Moldoveni. Aici mai degrabă nu știi rusește. Iată colo, dinspre Nistru, 15 kilometri în sus, încep satele Moldovenești... și se ridică în picioare, descriind un cerc cu mâna și arătându-mi un punct negru în zarea alburie, care tremură în soare.

— Ai fost pe acolo?

— De câte ori... ca agent sanitar.

Mă poftii în cabina lui joasă, ca o cutie de mică, unde un pat cu un raft ocupă jumătate de odăiță. Un ochiu rotund de geam, primeneă aerul nădușit și aduceă stropi reci de apă, cari îi asvârliă în mers roțile vaporușului. Păreții miroseau puternic a vopsea proaspătă. Pe o măsuță mică, zării un volum din Oscar Wilde, în rusește. Eu aveam o sticlă de vin de Akerman, o adusei. La al patrulea pahar cinovnicul își deslegă bine limba. Glasul îi tremură. Vorbea cu îndârjire: „La noi în Rusia trei sferturi se fură și un sfert intră în casa statului. Hei, ce-ar fi Rusia, dacă ar fi bună rânduială!... și oftă. Eu sunt Malo-rus și Malo-rușii țin Rusia... Of... Malo-rușii, Malo-rușii... Malo-rușii... Știi de Glinca, de Gogol, dar de Tarașevenco? Nu... nu... n'a murit încă Ukraina. Avem să ne răfuim noi odată cu Muscalii“. Acum înțelesei de ce la început îmi vorbise cu dragoste, de ce căutase să se împrietinească; cinovnicul de care mă înfiorasem, eră unul din milioanele de supuși ai marelui imperiu, care sub șapca cu cozoroc și mantaua cu nasturi bronzăți, ascundeă în pieptul lui o inimă dușmană țării care o slujește.

Un fluerat lung, ascuțit, îl făcū să se trezească din exuberanța care-l cuprinsese. Ridică capul și privi prin ferestruică. Vaporul își conțeni mersul. Eșirăm pe punte. Înfipt în coasta kersonului, se resfiră pe o întindere de o yerstă, un șir de case lungi ca șurile, a căror păreți văpsiți cu un albastru închis, îi fură ochii. Eră Maiacul, cel dintâi sat, punct de oprire. Vaporușul își vârî botul în nămol. Un marinar suflecat până de-a supra genunchilor, sări pe mal, întinse o punte și legă vaporul cu o frânghie de un țaruș bătut în mal. Pe Nistru nu sunt stații de oprire și acostările se fac în chipul acesta. După ce călătorii se urcară pe punte și vaporul porni în drumul lui, cinovnicul meu cercetă pe

cei noi sosiți, privindu-i din ochi. Se întoarse spre mine dând din mâni: „Iacă, asta-i toată treaba; nu fac nici o ispravă... Dacă-i vorba de holeră, vine ea și cu mine... În loc să mă lase acasă, om bătrân, sau să mă pună la *ostavcă*, mă chinuește zi și noapte, de-mi țacăne la cap roțile vaporului“. Un marinar îl chemă să prânzească. Se scuză cu o ploconeală rusească.

Eu rămăsei singur și începui să cercetez toate colțurile vaporului, mă coborâi în cabinele vechi, ploșnițoase, cu miros acru, la mașinele unsuroase ce sfărăiau pline de uleiuri și 'n jurul căror focari negri grăsimoși, plini de sudoare, se învârteau cu mare grijă. Pe un părete eră o tablă scrisă în rusește, itinerarul. Cursele se succed până la înghețul Nistrului și se fac de două vapoare: când unul pornește din Akerman la deal, celălalt se lasă în cursul apei dela Bender.

Călătoria aveă să țină 24 de ceasuri. Drumul acesta lung, nu mă înspăimântă, dimpotrivă, m'ar fi întristat dac'ar fi fost s'ajung mai degrabă. Mă simțiam așa de bine pe vaporușul care străbateă o apă înroșită odinioară cu sângele Moldovenilor, de-a lungul malurilor care cuprindeau amintiri sfinte pentru orice Român...

Până dincolo de Maiac privesc nu fu deloc încântătoare. Nistrul curgeă încet, domol și glodos; de pe lângă maluri se iviau chipuri de Moldoveni, cari ne priviau lung din șeicile lor late. Uneori dădeam de un ghiol, de-o baltă, plină de stuf, de unde la ivirea vaporului, fugeau speriate jivinele sălbatice. Dar de îndată ce ajunserăm la Caracali, coasta se schimbă. În locul malurilor stâncoase din Cherson, tot pământul se prefăcū pe nesimțite, într'o grădină mândră cu vii întinse și verzi, o grădină cu flori roșii cu *hatele* albe, cu întreaga poezie a vieții din Basarabia de lângă Nistru.

Pe maluri veneau grupuri, grupuri, ne priviau și când vaporușul chiuia și umpleă cu țipătul lui văile Nistrului, cărduri de flăcăi răspundeau cu chiote, alergau până la locul unde se opreă vaporul și unde aceeaș punte se întindeă ca să treacă pe dânsa în vapor, călătorii veniți din satele îndepărtate. Aproape trei ceasuri defilă vaporușul prin fața malurilor inverzite. Soarele se înclină spre Apus. Nistrul își schimbă culoarea. Deasupra dealurilor, sub niște nori de aramă, se desemnă ca un fluviu de lumină, cel dintâiu semn al apusului. Somnoroși veniau din cabine cea mai mare parte dintre călători. Cinovnicul meu fu și el printre ei. Un marinar buhos, aduceă în urma lui un samovar de alamă galbenă. Cinovnicul vorbi pe rusește; puneți-l aici... așa... bine. Apoi se întoarse spre mine: „Obiceiul nostru, după somn să bei ceai; și-apoi e așa de bine... înțelegi!... văzduhul blajin... stai în țihnă, vorbești de una, alta, mai torni un pahar și vaporul merge“.

Un sat se ivi iarăș în coasta Basarabeană. Eră Tudora, sat curat moldovenesc. Vaporușul ancoră iarăș și din nou aceeaș punte se întinse. Mă apropiai de coastă și mă pusei la pândă să văd, s'ascult cum vor-

besc călătorii cari așteaptă. Cel dintâi care urcă puntea fu un băețas, care aducea niște bagaj.

— Unde să pun lucrurile Ileanei?, întrebă el tare, apăsător.

Un flăcău făcea cu mâna unui moșneag, care coborâra coasta satului:

— Hai, moș George, mai fuga, că amuși pleacă *parahodul*.

Și 'n jurul meu văzui, cu mare mulțumire, că aproape toată lumea vorbea limba neamului meu; că cei 100 de ani de înstrăinare, nu putuse să le răpească și să prefacă, cea mai mare comoară a unui popor — limba.

Când m'am suit sus la comanda unde ferbea samovarul, m'așteptă o surpriză și mai plăcută. Cinovnicul îmi prezentă pe un călător, pe dl Berté, francez, proprietar în Porcești. Cele dintâi cuvinte pe cari le rosti noua mea cunoștință, mă uimi.

— Ați fost în România, de vorbiți așa de bine românește?

— Nu, dar trăesc în sat românesc.

— Ori cum... accentuați bine și întrebuițați termenii alesi.

Francezul zâmbi... Se uită la mine și îndreptându-și pălăria pe cap, îmi povesti: „Acum cinci ani a venit la mine un dezertor din România. Îl chemă... și dl Berté ridică fruntea în sus, o încreți, căutând să-și amintească. A, — făcu el de odată... Ciurea. A venit băiatul să-i dau ceva de lucru. L-am primit; dar nu eră el de muncă grea. Eră inteligent și vorbea ceva franțuzește. Să-l pun la contabilitate, nu știu rusește. L-am ținut așa pe lângă casă, de-mi făcea diferite treburi. Într'un an de zile m'am pomenit că știe rusește, de nu-ți veni să crezi.

„Atunci l-am recomandat econom la o școală de agricultură de lângă Porcești. A stat el vre-o trei ani, și într'o zi veni la mine să-mi spue că pleacă în Tașchend, unde i-a dat Statul 100 deseatine de pământ. Acum îmi scrie din când în când și... adăogă cu acelaș zâmbet, dl Berté, eu l-am învățat rusește, el pe mine românește“.

Se turnă ceai prin pahare. Fiecare ne luarăm câte o stecană mare și mușcam încet din bucățelele de zahăr: beam *precuțchi*.

Samovarul sfârâia, scoțând aburi fini, cântând o melodie dulce.

Căldura apei fierte, ne îmbujoră fețele.

Îl întrebai pe dl Berté:

— În satul dvoastră se joacă jocuri moldovenești? se cântă?...

— A, cum de nu!

— Dar eu am auzit că guvernul, în dorința de-a rusifica poporul român, deslipește sate întregi și le trimite în Caucaz.

— O, asta nu cred. Eu n'am văzut popor mai legat de pământul lui, ca Moldovenii. E drept că slujba

ostășească o fac în Caucazia, Varșovia. Chiar eu am avut un argat, fusese la ulani, în Petersburg; când s'a întors, să nu-l cunoști... Numai rusește... mergea îmbrăcat în strae rusești, cu șapcă... Astăzi, vin de-l vezi însurat, purtând plete, parcă nici n'a fost el acela.

Cuvintele lui mă furau, cu fiecare vorbă care-o spunea, îmi picură în suflet fiorul acela de-o adâncă dragoste de neam, care nu se poate compara cu nici o bucurie și nici o altă mulțumire din lumea noastră.

Între mine și francezul călător, iute se stabili o intimitate sinceră, care nu eră numai influența expansiunii sufletești, pe care o găsești la toți călătorii din tren, vapoare; nu, ea eră legată prin afinitatea rasei, prin apropierea sângelui, cum și prin înțelegerea marilor dureri, pe cari Francezii au fost totdeauna gata să și-le apropie și înțeleagă.

Și dl Berté, înțelesese din ochii mei, din setea cu care-l întrebam de Moldoveni, ce mare bucurie îmi produceau vorbele lui.

— Nu, nu poate fi desnaționalizat poporul dvoastră. E drept, că el nu știe de România, de naționalism; dar n'am văzut popor, care să fie cu mai multă îndărătnicie la obiceiurile, credințele lui. Câte odată când se întâmplă să am în vie lucrători din Cherson, cum și Moldoveni, Rușii behăe — îi fac oi, — iar Moldovenii grohăesc — îi fac porci pe Ruși.

Tot timpul convorbirii noastre, cinovnicul deșertase pe rând stacanele, și acuma cu burta umflată de apă, descheiat la vestă, urmărea din ochi, doi copii ai căpitnului, cari se jucau aproape.

Mă uitam la Francezul fin, elegant în mișcări și manieră, cu trăsăturile delicate, vorba lui sonoră, cu acel r apăsător, care dau particularitate neamului său în vorbire, la chipul inteligent cum privia lucrurile, cum și se adresă; și la figura boccie, greoaie, aplecat spre somn și mâncare, a Rusului, care ori și cât ar fi fost el de malo-rus, dar tot un dușman al neamului meu rămâne, — și 'n linii mari, îmi săgetă prin creier, alianța acestor popoare, așa de depărtate ca obiceiuri, cultură, libertate și totuș legate prin acele lanțuri meschine ale politicii.

Se înseră. Culoarea apoi se schimbă în verde, în albastru, apoi începă să lucescă ca argintul. Malurile deveneau mai negre și verdele tufișelor se confundă cu umbrele nopții. Pe dealuri se deslușă tot mai bine linia culmilor, care desparte cerul de pământ. Dl Berté scoase ceasornicul, îl privi: „mai am 20 de minute“. Apoi mă întrebă:

— Cât rămâneți la Bender?

— O zi.

Pe punte veniră marinarii cu felinarele și le spânzură lângă comandă, în dreapta unul roș, în stânga verde.

Și deodată două lumini se prelungiră, se întinseră pe apă până lângă maluri; călătoreau cu vaporul ca două dungi care jucau prin valuri, se scufundau și

luminau apa, cu culorile lor vii puternice și așa de frumoase.

Pe malurile de mesteacăn se trezi vântul serii; și-acum prin funiile vaporului sus la comandă, printre lanțuri și catarg, șueră cu adieri răcoroase, oaspetele și prietinel nedorit al marinarilor. Pe punte totul se învâlu de întunec; oamenii se mișcau încet, cu teamă, se loviau unii de alții și când treciai pe lângă felinare, se opriă să te vadă cine ești, să-ți vadă fața care pareă mai galbenă și mai lungă. Pe dealurile depărtate luciră câteva lumini roșii, apoi periră. Plutiam printr'o mare de întunec, printr'un pustiu fără vieță și cu toate că se înoptase de o jumătate de ceas, mie mi se pareă că-i noapte vecinică, că n'a fost zi, că trecem prin acele regiuni unde lumina zilei nu există.

Iată că la o cotitură a râului, pe neașteptate, luci un foc mare, care-și întindea luminile până în apă și apa parcă ferbea acolo într'un râu de sânge. Câteva umbre se mișcară în jur. S'auziră glasuri înădușite, apoi un strigăt prelung, răsunător, care înfioră muțenia malurilor și perî ca să se repete de celălalt mal al Nistrului.

— Trage la mal...

Vaporașul răspunse printr'un chiuit prelung, răsunător, de clocoteau văile. Doi marinari luară felinarele și se îndreptară spre partea dinainte a vaporului, care se apropiă de mal. Dl Berté îmi strânse mâna.

— Poate veniți vreodată în Porcești!

— Ori dvoastră în România.

— Cine știe!... Și se depărtă.

Simțiam cu plecarea lui o durere. De ce ne cunoscușem și ne apropiasem așa de mult, ca să ne despărțim așa de grabă, mă gândii eu! Când m'apropiai de proră, el plecase pe puntea luminată slab de un felinar. Din întunerecul malului se mișcă ceva. Auzii un trr prelung, apoi hurelul unor roți. Vocea franțuzului răsună:

— Tu ești George?

— Da, cuconașule!

După vorbele astea urmă un „diii“ prelung și roțile unei trăsuri răsunară surd, înădușit.

Vaporașul plecă și se afundă tot mai tare în întunec.

Câtăva vreme văzui licărind ici, colo, luminile din Porcești. Apoi noaptea căzû adâncă, mai misterioasă, mai neagră. Pe punte nu se mai zăria nici un om, doar căpitanul, care se preumblă nervos pe locul de comandă, urmărea cu ochii lui de veveriță, mersul vaporului. Eu stam pe puntea de comandă, privind în noapte, căutând să disting din întunec luminile satelor, cari nu se mai iveau. La o cotitură a râului, văzui de-odată luminile unui sat... poate eră Porcești, poate altul... dar bucuria aceasta nu ținu mult, căci luminile periră curând.

Vântul suflă tot mai tare și răcoarea nopții deveniă mai simțită. Mă gândii la cunoștințele mele, la franțuzul simpatic și-mi făcui planuri, că odată tot mă

voi duce acolo în satul lui, să stau câteva zile, să trăesc în mijlocul Moldovenilor. Mă gândii și la trecutul nostru, la nenorocul neamului acestuia. Mă uitam la negreala malurilor și din întunerecul acesta mi se desprindeau icoane: Da, aici, pe malurile acestea, pe lângă care călătoriam eu singur și străin, în noapte, se săvârșise poate atâtea lupte, atâtea fapte mari, cari au înscris cele mai frumoase pagini din istoria neamului nostru! Prin vadurile acestea, pe unde trece vaporașul rusec, au trecut călăreții Moldoveni pe caii lor sprinteni; și-au lucit în avântul răzburării, sulitele ascuțite... și astăzi după o sută de ani?

Un zgomot de pași veni să mă trezească din gândurile mele. Cineva s'apropie și mă privi de aproape.

— Dvoastră sunteți?

— Da, eu!

Agentul sanitar tuși și se așeză pe bancă.

— Nu vă culcați încă?

— Nu, îmi place noaptea.

— A, pe dvoastră vă mulțumește povestirea despre Moldoveni... sunteți un mare iubitor al neamului... și voi să spue un cuvânt, pe care nu-l putea și pe care mi-l rostii în rusește: Patriot...

— Da... dacă-s Moldovean!

Rusul dădû din cap...

— Așa-i... așa-i... Și eu când aud de Maloruși!

El voiă să mă mai întrebe ceva, să stăm de vorbă, mai ales că dormise bine; dar sufletul meu trăia alte gânduri și vorba lui mă plictisea.

Îmi luai sara bună și spunându-i că voesc să mă culc, plecai în cabină.

O cușcă de fiare sălbatică.

De EMIL ZOLA

I.

Un Leu și o Hienă din grădina zoologică reușiră într'o dimineață să deschidă porțița cuștei lor, închisă cu nebagare de seamă.

Dimineața eră senină și soarele strălucea vesel pe marginea cerului. E răcoare pătrunzătoare, răcoarea plăcută a primăverii, care se întoarce, eră sub castanii înalți, Cele două dobitoace cinstite, cari mâncaseră cu îmbelșugare, se plimbară încetișor prin grădină, oprindu-se din când în când pentru ca să se lingă și să se bucure, ca niște oameni de treabă, de frumșeta dimineții.

Se întâlniră în capătul unei alee și după plecaciunile obicinuite, începură să se plimbe împreună, vorbind ca niște prietini. Dela o vreme începû să li se pară urâtă grădina și cu totul mică. Se întrebară deci cu ce plăceri ar putea să-și treacă dimineața.

— Zău, zise Leul, îmi vine să-mi împlinesc o poftă, care o am foarte de mult. Iată, sunt atâta ani, de când oamenii vin ca niște proști de mă privesc în cușca mea și totdeauna am gândit, că la întâiul prilej mă voi duce să-i văd și eu în cușca lor.. chiar dacă a-ș părea tot așa de prost ca și dânșii. Dacă vrei, te poftesc la o plimbare scurtă prin cușca oamenilor.

În minutul acela Parisul, care se deșteptă, începuse să mugească cu atâta putere, încât Hiena se opri loc, ascultând cu neliniște. Vuetul orașului se ridică amenințător și nelămurit și acest vuet alcătuit din uruitul trăsurilor, din strigătele de pe uliți, din lacrimile și râsetele noastre, semănă cu urletele de durere și horcăitul tragerei de moarte.

— Doamne! șopti Hiena, aceia de sigur se gâtuiesc în cușca lor. Auzi cât sunt de încludați și cum plâng?

— Ai dreptate, răspuse Leul, fac un zgomot ca în iad; poate îi schingiuieste vre-un îmblânzitor.

Vuetul creștea și Hienei îi era frică de-abinele.

— Socoți că-i a bună, întrebă ea, să meragem la ei?

— Ei, ce? zise Leul, că doară știu că nu ne-or mânca! Haide! Trebuie să se mușcă de tot interesant și vom avea de ce râde.

II.

Pe ulițe merseră cum se cade, pe lângă case. Când ajunseră la o răspântie, fură luați de mulțime.

Să supuseră împingerii, care le făgăduia o priveliște plină de interes.

Nu mult după aceea ajunseră într'o piață mare, în care să înghesuia norod mult. La mijloc era un fel de ridicătură de lemn spoit roșu și toți ochii erau țintiți spre acea ridicătură, cu lăcomie, cu plăcere.

— Uită-te, zise Leul Hienei încet, ridicătura aceea de sigur trebuie să fie o masă, pe care să va da un ospăț la toți oamenii aceștia, cari de pe acum își ling buzele. Numai masa mi se pare cam mică.

Tocmai când zicea aceste cuvinte, mulțimea scoase un strigăt de mulțămire și Leul gândi că vor fi sosind mâncările, mai ales că tocmai atunci trecu pe lângă dânșul o trasură — în fuga mare.

Dar din trasură coboră un om, îl suiră pe ridicătură și cu mare dibăcie îi tăiară capul, apoi îi puseră cadavrul în altă trasură și să grăbiră să-l răpească poftei de mâncare a mulțimei, care urlă de sigur de foame.

— Ia'n uită-te, că nu-l mânâncă, strigă Leul cu totul incurcat. Hiena simți un fior ușor scuturându-i perii.

— În mijlocul căror fiare sălbatice m'ai adus? zise ea. Eleucid fără să le fie foame. Pentru numele lui Dumnezeu, haide să ieșim cât mai iute dintre aceștia.

III.

După ce părăsiră piața, o luară pe bulevardele exterioare și merseră după aceea încetșor de-alungul

cheiurilor Senei. Ajungând în „la Cité“ zăriră după Notre-Dame o casă joasă și lungă, în care trecătorii intrau cum intră lumea în băcăniile dela târguri, ca să vadă vreo minune, și ieșeau plini de mirare. Pe lângă aceasta nu trebuia să plătești nici la intrare nici la ieșire.

Leul și Hiena să luară după mulțime și văzură — pe niște lespezi mari — cadavre întinse, cu carnea sfârticată de răni. Privitorii muți și curioși priveau liniștiți cadavrele.

— Ei! Ce-ți spuneam? șopti Hiena, ei nuucid ca să mânânce. Uită-te cum lasă să se strice mâncările.

Când ajunseră din nou în uliță, trecură pe lângă magazinul unui măcelar. Carnea spânzurată de cârlige de fier era cu totul roșie; de-alungul păreților erau grămezi de carne și sângele curgea în pâraie mici pe plăcile de marmură. Întreagă dugheana strălucea într'un mod îngrozitor.

— Uită-te, zise Leul, zici că nu mânâncă. Iată carne destulă ca să se hrănească în timp de 8 zile colonia noastră dela grădina zoologică.

Oare carne de om să fie?

Hiena, cum am spus, mâncase bine.

— Pfiu!.. zise ea întorcându-și capul cu greutate. Vederea atâtor cărnuri îmi face rău stomacului.

IV.

Vezi, începuse Hiena mai departe, vezi porțile acestor groase și broaștele acestea mari? Oamenii pun fier și lemn, pentru ca să înlătore neplăcerea de a se sfâșia între ei. Și la fiecare colț de uliță sunt oameni cu săbii, cari țin în frâu purtarea publicului. Ce dobitoace sălbatice!

În acest minut o trasură, care trecea repede, strivi un copil și sângele țâșni până pe fața Leului.

— Ce desgustător! strigă el, ștergându-se cu laba; nu poți face doi pași liniștit. Plouă cu sânge în cușca oamenilor.

— Se înțelege, adause Hiena, au născocit mașinile acestea mergătoare pentru a putea să aibă cât mai mult și acestea sunt teascurile ticălosului lor cules de vie. De câtva timp văd la fiecare pas hrube afumate în fundul căroră oamenii beau pahare mari pline cu ceva roșu, care nu poate fi altceva decât sânge. Și beau mult din beutura asta, pentru ca să le deie nebunia amarului, căci în mai multe hrube de acestea am văzut pe beutori ucizându-se cu pumnii.

— Înțeleg acum, zise Leul, la ce trebuie apa cea mare, care trece prin cușca lor: spală necurătenii și duce tot sângele vărsat. De sigur toți oamenii vor fi adus-o pe la dânșii de frica ciumei. Întrânsa aruncă pe cei uciși.

— Nu vom trece peste poduri, întrerupse Hiena tremurând... Nu ești ostentit?.. Eu cred, că ar fi bine să ne întoarcem...

V.

Nu pot urmări pas cu pas cinstitele dobitoace. Leul aveă gust să vadă totul și Hiena, a cărei spaimă crește la fiecare pas, eră silită să meargă după dânsul. căci — pentru lumea asta, nu ar fi îndrăznit să se întoarcă singură.

Când trecură pe lângă Bursă, ea prin rugăciunile ei făcū, că nu intrără. Din peștera asta ieșeau atâtea plânsete, și-atâtea strigări, încât s'au oprit la ușă tremurătoare și cu părul zburlit.

— Haide! vină iute, vină! zise Hiena, căutând să tragă după dânsa pe Leu, de sigur aici e teatrul măcelăriei obștești. Auzi gemetele victimelor și strigătele furioase de bucurie a călailor? Iată o măcelărie, care trebuie că îndestulește toate dughenele, de carne din mahală. Te rog haide, să ne ducem.

Leul, căruia încă începea să-i fie frică și-și ținea coada între picioare, să îndepărtă fără multă rugămintă. Dacă nu fugea, eră că voia să-și țină neatinsă fama lui de vitejie. Dar se învinovătea de atâta îndrăzneală și își zicea că mugetul Parisului — de astă dimineață — ar fi trebuit să-l oprească ca să străbată prin mijlocul unei menajerii atât de sălbatice.

Dinții Hienei clănțaneau de frică și amândoi înaintau cu luare aminte, căutându-și drumul ca să se întoarcă acasă, crezând la fiecare minut că simt unghiile trecătorilor cum se adâncesc în gâtul lor.

VI.

Și iată, că deodată se ridică o strigare grozavă din toate unghiurile cuștei. Dugheniile să închid, clopotele să vaetă cu glas îngrijit și întrerupt.

Grămezi de oameni înarmați umplū ulițele, zmulg petrele și ridică în grabă baricade. Mugirea orașului a încetat, o tăcere grea și jalnică domnește.

Dobitoacele omenești tac și să tărăe — pe furis — de-alungul caselor să se încaere.

Și în curând se încaeră. Împușcăturile încep — întovărășite de glasul greu al tunului. Sângele curge, morții se strivesc cu fața în noroi, răniții urlă. S'au alcătuit două tabere în cușca oamenilor și fiarele acestea să ucid în familie — cu o deosebită plăcere.

Când Leul începū a pricepe ce se petrece, strigă:

— Doamne scoate-ne din încurcătura asta. Sunt destul de pedepsit, că am ascultat de gustul prost ce am avut ca să vizitez aceste fiare sângeroase.

Ce blânde sunt obiceiurile noastre pe lângă ale lor! Noi niciodată nu ne mâncăm între noi.

Și întorcându-se cătră Hienă zise:

— Haide iute să fugim. Să nu ne mai arătăm viteji. Eu mărturisesc sincer că-s înghețat de frică. Trebuie să părăsim cât mai iute aceste locuri barbare.

Și apucară fuga rușinoasă, plini de spaimă. Mersul lor din ce în ce eră mai furios și mai iute, căci spaima

le întărea șoldurile și amintirile înspăimântătoare din timpul zilei erau tot atâtea înțepători cari le grăbeau pașii.

Ajunseră astfel în grădina zoologică de abia răsuflând și căutând cu frică înapoi. Răsuflară în liniște și să ghemuiră în fundul unei cuști deșerte, a cărei ușă o închiseră bine și abia aici începură să-și vie în fire.

— Ah! lasă, zise Leul, nu mai ies din cușcă ca să mă plimb prin cușca oamenilor. Nu este pace și fericire cu puțință decât în fundul acestei camere plăcute și civilizate.

Și fiindcă Hiena cercă gratiile cuștei una după alta, Leul o întrebă:

— Pentru ce cauți gratiile cu de-amănuntul.

— Mă uit, zise Hiena, oare sunt destul de tari gratiile acestea, ca să ne apere îndeajuns împotriva sălbătăciei oamenilor...

— dr. val. dr. —

Numeri singuratici din „Cosinzeana“ se găsesc spre vânzare în toate locurile unde se află de vânzare „Libertatea“!

EDITURA „LIBRĂRIEI DR. S. BORNEMISA“

CETIȚI TOȚI:

I. Agârbiceanu: Schițe și povestiri	2-
A. Ciura: Amintiri, schițe și nuvele	1-60
Gh. Stoica: Alte vremuri, schițe și nuvele	2-
V. Eftimiu: Poemele singurătății, poezii	2-
L. Rebreanu: Frământări, nuvele	1-50
S. Bornemisa: Almanahul scriitorilor dela noi	1-60
I. Dragostav: Volintirii, schițe și povestiri	1-80
A. Fogazzaro: Misterul poetului, roman	1-80
St. Lăzar: Floarea Betuliei, roman	1-80
A. France: Crima lui Sylvestre Bonnard, rom.	1-80
G. Biedenkapp: Ce povestesc eu copilului meu	0-80
S. Lagerlöf: Marama Sfintei Veronica	0-60
A. Hamat: Noua lege militară	2-
E. Borcia: Versuri fluturate	0-60
H. P. Petrescu: Vădușoara și alte 6 monologe	1-
V. Stoica: Serisori, piesă trad.	0-30
E. Suciu: Țiganul în căruță, dialog	0-30
E. Suciu: Sară pe niță, tablou	0-20
G. Todica: Zări din univers	0-30
* * * Bătăilor și Tămâița, povești	0-50
I. Dragostav: Volintirii, povestire	0-30
I. Dragostav: Împaratul Rogojmă, poveste	0-30
I. Dragostav: Codreanu, povestire	0-30
I. Dragostav: Povești de sărbători	0-30
I. Putici: Sticla din urmă, comedie trad.	0-30
S. Bornemisa: Cele mai frumoase, poezii pop	0-60
S. Bornemisa: Musca, Nasul, Iutăia scrisoare de dragoste. Trei monologe trad.	0-50

Pentru porto să se lămită deosebit 10 30 fl.

A se cere dela:

„LIBRĂRIA DR. S. BORNEMISA“ în ORĂȘTIE (Szászváros).